

FLORINA LEZERIUC

**CĂLĂTORIE
PRIN ROMANUL INTERBELIC
ROMÂNESC**

Referenț științific: **Prof. univ. dr. habil. Alina-Daniela Iorga**
Tehnoredactare: **Roxana Medvețki**
Copertă: **Toni Bezarău**
Prepress: **Rovimed Publishers**

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
LEZERIUC, FLORINA

Călătorie prin romanul interbelic românesc / Florina
Lezeriuc ; ref. șt.: prof. univ. dr. habil. Alina-Daniela Iorga. -
Bacău : Rovimed Publishers, 2018

Conține bibliografie
ISBN 978-606-583-763-8

I. Iorga, Alina-Daniela (ref. șt.)
821.135.1.09

Copyright©Lezeriuc Florina
2018©Rovimed Publishers pentru prezenta ediție

ROVIMED PUBLISHERS

Războieni Nr.8/B/17/600031, Bacău, România
Tel.: (+4234) 537 441
Fax.: (+4234) 515 300
e-mail: editura@rovimed.com
www.rovimed.com

CUPRINS

Cap. I.	Între tradiționalism și modernism.....	5
Cap. II.	Tipuri de roman în perioada interbelică.....	16
Cap. III.	Structuri tematice în romanele lui Camil Petrescu.....	45
Cap. IV.	Modele ale romanelor camilpetresciene între Stendhal și Proust.....	76
Cap. V.	Subiectivism și autenticitate.....	86
	Bibliografie.....	95

I. Între tradiționalism și modernism

Perioada interbelică este considerată de către criticii literari perioada în care literatura română cunoaște o dezvoltare fără precedent, reunind cei mai valoroși scriitori români, care au abordat diverse orientări tematice, formule literare ce au marcat creațiile lor artistice, astfel încât, tot în această perioadă s-a impus și o critică literară pe măsură, necesară pentru analiza creațiilor literare în toată complexitatea lor.

Scriitorii interbelici s-au remarcat prin dorința de a valorifica specificul național, dar mai ales, prin tendința și încercarea de a se alinia culturii europene, de a sincroniza evoluția literaturii române cu cea europeană, prin abordarea formulelor scriitoricești ale artiștilor europeni, având ca reper cele două direcții importante: tradiționalismul și modernismul

Tradiționalismul desemnează atașamentul exagerat față de tradiție, o atitudine caracterizată prin tendința excesivă de a valorifica ansamblul de concepții, obiceiuri, datini, credințe, folclor, tradiții, istorie, specifice unei națiuni și în mișcarea literar-culturală apare o supraevaluare a tradiției prin

Libris
RO

respingerea a ceea ce e nou, având la bază convingerea că inovația distruge originalitatea, unicitatea și trăsăturile definitorii ale unui neam existente în trecutul său istoric în mituri în valorile etice, în religie, respectiv ortodoxism.

Tradiționalismul românesc abordează această perspectivă, adăugându-i idealizarea și conservarea în mit a trecutului național, dar mai ales, a lumii rurale, respectiv a țaranului român și a primitivismului acestuia.

Astfel, tradiționalismul se manifestă înaintea Primului Război Mondial prin trei grupări literare:

1. Prima se conturează în jurul revistei bucureștene *Semănătorul* (1901-1910), de unde derivă și termenul de *semănătorism*, avându-l ca inițiator pe Nicolae Iorga, alături de colaboratori precum Alexandru Vlahuță, George Coșbuc, Octavian Goga, Mihail Sadoveanu, Ștefan O. Iosif, ș.a.; creațiile acestora se centrează în jurul unei tematici rurale, respectiv protejarea acestui spațiu în fața decadenței orașului, a pericolelor urbane ce pot distruge specificul național, atitudine împrumutată personajelor principale, asemenea Vitoriei Lipan din romanul *Baltagul* de Mihail Sadoveanu.

2. A doua grupare are în centrul său revista *Viața Românească* apărută la Iași din 1906 până în 1929, apoi la

București din 1930 coordonată de Garabet Ibrăileanu alături de adepți printre care George Topârceanu, Ion Minulescu, Mihai Codreanu, Tudor Arghezi și alții. "Narodnicismul" constituie sursa de inspirație de la care mișcarea și a luat numele "poporanism". Continuând într-o oarecare măsură semănătorismul, poporaniștii și-au extins "teritoriul" renunțând la a se mai axa pe lumea rurală.

3. Cea de a treia grupare tradițională se cristalizează în jurul revistei *Gândirea* care apare la Cluj în 1921 sub direcția lui Cezar Petrescu și D. I. Cucu, se mută la București 1922, sub conducerea lui Nichifor Crainic încetându-și activitatea în 1944.

Alături de Nichifor Crainic, considerat de critica literară ideologul gândirismului, se regăsesc scriitori cunoscuți ca Ion Pilat, Lucian Blaga, Aron Cotruș, Emil Isac, Adrian Maniu, Ionel Teodoreanu, Cezar Petrescu, Tudor Vianu, Gib Mihăescu, Mateiu I. Caragiale, Camil Petrescu, George Bacovia, Sextil Pușcariu.

Gândirismul rămâne cea mai intensă formă a tradiționalismului, iar programul revistei s-a conturat mai întâi prin *Revolta fondului nostru nelatin*, articolul ce-i aparține lui Lucian Blaga, în care scriitorul propune o proiecție a tradiției

în preistorie și mit, creând un timp mitic românesc și făcând o disociere între cultură, văzută ca element pozitiv definitoriu pentru un popor și civilizație și ca factor negativ, distructiv, care produce declinul unui popor, idee ce se regăsea și în lucrările filosofului Oswald Spengler din *Declinul Occidentului*.

Lucian Blaga consideră că datoria noastră este de a descoperi acele rudimente de cultură dacică, tracică pe care civilizația latină nu le-a putut înăbuși. “Să fim din când în când barbari” îndemna el, acordând cuvântului *barbar* sensul original acela de nelatin.

Ulterior cea de a doua perspectivă a gândirismului este conturată de Nichifor Crainic și este una etnicistă, valorile noastre fiind absolutizate și transformate în criteriu unic. Articolul-program *Sensul tradiției* (1929) și esul *Isus în țara mea* dezvoltă ideea absolutizării autohtonismului, ortodoxismului și primitivismului rural, iar literatura supusă analizei critice sub lupa acestei doctrine suportă o perspectivă deformatoare deoarece se exclude orice orientare literar-culturală care nu exprimă specificul național și ortodoxismul; Nichifor Crainic consideră că o literatură valoroasă nu poate fi lipsită de spiritualitate, căreia îi oferă ca echivalent religiositatea.

Evoluția este determinată de diversitate în gândire, în fapte, în creație, ceea ce duce la apariția celeilalte tendințe majore caracteristice literaturii române interbelice, *modernismul*, care exprimă ruptura de tradiție, negând, în forme uneori extreme, orientările care l-au precedat.

Termenul *modern* (fr. moderne, it. moderno) este sinonim cu “recent”, “actual”, dar se referă mai ales la capacitatea de “a fi în pas cu progresul actual” (DEX, B, 1996), iar *modernismul* relevă tendința inovatoare specifică unei etape din evoluția literaturii, atât române, cât și universale.

Aceeași accepție a termenului este întâlnită și în studiul critic al lui Adrian Marino, *Modern. Modernism. Modernitate* și “se aplică” tuturor curentelor și tendințelor inovatoare din istorie (religioase, filozofice, artistice, etc), ansamblului mișcărilor de idei și de creație, care aparțin sau convin epocii recente, altfel spus *moderne* în condiții istorice date. Prin urmare, modernismului i se adaugă (prin incluziune) și alte direcții literar-artistice: simbolismul, expresionismul, futurismul, avangardismul cu dadaism, suprarealism, abstracționism, orientări ce propun introducerea unor noi tehnici poetice, atitudini lirice, formule epice, lărgind sfera de inspirație limitată de tradiționalism la imaginea idilică a satului românesc, la accentuarea specificului religios, mitic, național.

În critica literară românească, teoreticianul modernismului este considerat Eugen Lovinescu cel care oferă mișcării, un reper teoretic prin cenaclul și revista *Sburătorul*.

Apărut la 19 aprilie 1919, *Sburătorul* și-a precizat de la început scopul de a activa numai în domeniul esteticului pur, cum era și firesc, și al stimulării noilor energii literare: „nicio revistă n-a trezit atâtea energii noi, așa că o bună parte a literaturii, mai ales modernistă, de după război, este creațiunea exclusivă a *Sburătorului* (Hortensia Papadat-Bengescu., I. Barbu, Camil Petrescu, T. Vianu, Vladimir Streinu, G. Călinescu, Pompiliu Constantinescu, Eugen Jebeleanu, etc.) [...] ajutată de sforțările unui cerc literar a cărui activitate de aproape douăzeci de ani s-a desfășurat și se desfășoară încă în planul esteticului, în deosebire de alte mișcări cu preocupări etice și naționale, și al modernismului dirijat.”¹

Chiar dacă, la început, revista părea să nu aibă un program bine definit (“Programul va ieși din talentul celor ce vor publica în *Sburătorul*, meritul unei reviste stă în limitele scrisului colaboratorilor săi”) treptat, programul se conturează plecând de la concepția că “există un spirit al veacului, numit

¹Eugen Lovinescu, *Istoria literaturii române contemporane*, Ed. Minerva, București, 1989, p.43

Tacit saeculum, adică o totalitate de condiții materiale și morale, configuratoare ale vieții popoarelor europene într-o epocă dată.”²

Astfel, modernismul lui Lovinescu are ca punct de plecare psihologia socială, susținând în cele trei volume ale *Istoriei civilizației române moderne* (1924-1925) că progresul civilizației noastre nu s-a făcut evolutiv, ci dintr-o necesitate sociologică, revoluționar, iar civilizațiile mai puțin dezvoltate suferă influența celor avansate.

Având ca reper teoria imitației, preluată de la psihologul și sociologul francez Gabriel Tarde, Eugen Lovinescu susține că prin imitație ne putem sincroniza cu celelalte culturi europene; așa cum popoarele mai puțin dezvoltate sunt supuse influenței benefice a celor evolute, inițial prin imitarea civilizației superioare, ulterior prin crearea unui fond propriu original, în același fel se poate realiza schimbul de valori între culturi, acceptarea elementelor care conferă noutate și modernitate fenomenului literar, astfel încât, la un moment dat se produce sincronizarea literaturii române cu spiritul veacului.

Eugen Lovinescu trasează câteva direcții ale principiului sincronismului: trecerea de la o literatură cu

²Ibidem, p. 48